

ΛΕΝΑ ΜΑΝΤΑ

№1 ΑΓΑΠΗΜΕΝΗ ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

ΧΩΡΙΣ ΧΕΙΡΟΚΡΟΤΗΜΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Χωρίς χειροκρότημα**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Λένα Μαντά
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Άννα Μαράντη
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Τζίνα Γεωργίου
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ελένη Σταυροπούλου

© Λένα Μαντά, 2011

© Φωτογραφιών εξωφύλλου: BrAt82, Maria Zarichnaya/Shutterstock

© Εικονιδίου εξωφύλλου: Svetlana Prikhnenko/Shutterstock

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2011

Πρώτη έκδοση: Μάιος 2011, 50.000 αντίτυπα
Δεύτερη έκδοση: Φεβρουάριος 2018, 89η χιλιάδα

ISBN 978-618-01-2486-6

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Έδρα: Τατσοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

PSYCHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Head Office: 121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece
Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550 • e-mail: info@psychogios.gr
www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΛΕΝΑ ΜΑΝΤΑ

ΧΩΡΙΣ ΧΕΙΡΟΚΡΟΤΗΜΑ

ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΛΕΝΑΣ ΜΑΝΤΑ
ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

- Βαλς με δώδεκα θεούς, 2005*
Θεανώ, η Λύκαινα της Πόλης, 2006
Το σπίτι δίπλα στο ποτάμι, 2007
Η άλλη πλευρά του νομίσματος, 2008
Έρωτας σαν βροχή, 2009
Το τελευταίο τσιγάρο, 2010
Δεν μπορεί, θα στρώσει! (διηγήματα), 2010
Χωρίς χειροκρότημα, 2011
Όσο αντέχει η ψυχή, 2012
Με λένε Ντάτα, 2013
Ήταν ένας καφές στη χόβολη, 2014
Τα πέντε κλειδιά, 2014
Μια συγγνώμη για το τέλος, 2015
Όσα ήθελα να δώσω (διηγήματα), 2015
Η εκδίκηση των αγγέλων, 2016
Γράμμα από χρυσό, 2017

Προλογικό σημείωμα του εκδότη

Όταν τον Σεπτέμβριο του 2004 γνώρισα πρώτη φορά τη Λένα Μαντά, κατά την υπογραφή του συμβολαίου για το βιβλίο της *Βαλς με δώδεκα θεούς*, τίποτα δεν προμήνυε ότι αυτή η συνάντηση θα ήταν η απαρχή μιας μακρόχρονης συνεργασίας. Είχα στα χέρια μου ένα σύγχρονο μυθιστόρημα κοινωνικού περιεχομένου, με καλοστημένους χαρακτήρες, πλοκή, ανατροπές και συναίσθημα, και απέναντί μου μια κυρία γελαστή, δυναμική, έξυπνη και προσγειωμένη. Δεν μπορούσα, βέβαια, τότε να προβλέψω ότι ο συγκεκριμένος συνδυασμός θα οδηγούσε σε αυτό που πολλά ΜΜΕ έχουν αποκαλέσει «εκδοτικό φαινόμενο Λένα Μαντά», ούτε ότι η επαγγελματική μας σχέση θα εξελισσόταν σταδιακά σε σχέση ζωής. Πρωτοφανή για τα ελληνικά δεδομένα η αγάπη των αναγνωστών για την ίδια και τα βιβλία της, αλλά και ο σεβασμός των βιβλιοπωλών και των ομοτέχνων της απέναντι στο ήθος και στον αέριο χαρακτήρα της. Ο επαγγελματισμός της, η εργασιομανία της, το πάθος και το μεράκι της μοναδικά. Οι αριθμοί που συνοδεύουν το όνομά της, από τις πωλήσεις των βιβλίων της μέχρι τις κριτικές που δημοσιεύονται από τους αναγνώστες της, πραγματικά εντυπωσιακοί. Η Λένα Μαντά αποτελεί ένα τεράστιο κεφάλαιο για τις Εκδόσεις Ψυχογιός, αλλά και για τον ελληνικό εκδοτικό χώρο εν γένει. Και της αξίζει.

Θάνος Ψυχογιός

Λίγα λόγια από μένα...

Πριν από κάθε μου βιβλίο, προτού ακόμη αφήσω τους ήρωές μου να μιλήσουν και να διεκδικήσουν το χώρο που τους αναλογεί, έχω συνηθίσει να σας γράφω κάποια λόγια, κλέβοντας λίγο από το χρόνο τους. Στο κάτω κάτω όλος δικός τους είναι από δω και πέρα...

Πρώτη φορά, όμως, αποφάσισα να μην πω τίποτα. Θα ήθελα μόνοι σας να βγάλετε τα συμπεράσματά σας, να διαβάσετε χωρίς να σας έχω προιδεάσει για το τι πρόκειται να συμβεί στις σελίδες του· και είναι τόσο πολλά αυτά. Ούτε θα αποκαλύψω από πού πήρα την ιδέα για να δημιουργήσω μια ιστορία, η οποία, τονίζω, είναι εντελώς φανταστική και καμία σχέση δεν έχει με πραγματικά πρόσωπα και καταστάσεις.

Αυτό που θέλω να μοιραστώ μαζί σας είναι μόνο ένα: το βιβλίο αυτό ξετυλίχτηκε σχεδόν μαγικά για μένα. Ούτε κατάλαβα πώς ξεκίνησε, ούτε πώς ολοκληρώθηκε, το μόνο που αφουγκραζόμουν μέσα μου ήταν πως δεν ήθελα να τελειώσει. Έπιασα τον εαυτό μου να «τραβάει» το χρόνο κι αυτό μου είχε συμβεί μόνο όταν έγραφα το Έρωτας σαν βροχή.

Και κάτι ακόμη: άλλο βιβλίο είχα ξεκινήσει να γράφω. Και εντελώς ξαφνικά, από το πουθενά, ήρθε η Ειρήνη, η ηρωίδα μου, και τα σάρωσε όλα. Κάθισα ένα πρωί για να συνεχίσω αυτό που είχα ξεκινήσει και, σχεδόν σαν αυτόματο, άνοιξα καινούργιο αρχείο στον υπολογιστή και άρχισα να γράφω πυρετωδώς. Εκείνη την πρώτη μέρα, έσπασα κάθε ρεκόρ μου και ολοκλήρωσα τριάντα σελίδες, που, όταν τις ξαναδιάβασα, δεν ήθελα ν' αλλάξω ούτε μια λέξη. Πονούσε η πλάτη μου, τα χέρια μου, το κεφάλι μου· ειδικά

το κεφάλι μου λίγο ήθελε να εκραγεί. Τόσο εντατική δουλειά και όμως ήθελα να συνεχίσω! Οι ιδέες γεννιούνταν από το πουθενά και η εξήγηση ήταν μόνο μία: αυτό το βιβλίο υπήρχε μέσα μου «ινκόγκνιτο» για πολύ καιρό και εμφανίστηκε όταν δεν άντεχε άλλο το κροφτούλι.

Ο άντρας μου γνώρισε μεγαλύτερη έκπληξη. Ως συνήθως ζήτησε να διαβάσει τη δουλειά της μέρας και εκεί που περίμενε τη συνέχεια από το άλλο βιβλίο, διάβασε κάτι εντελώς διαφορετικό. Από την επόμενη μέρα, όμως, μπήκε κι εκείνος στον ίδιο πυρετώδη ρυθμό για την εξέλιξη και φρόντιζε να μου αφήνει άφθονο χρόνο για να γράφω, πολύ περισσότερο απ' όσο συνήθως: κάθε μέρα φρόντιζε να υπάρχει φαγητό για να μη χάνω ώρα με το μαγείρεμα· ανέλαβε μέχρι και τα ψώνια του σπιτιού, κάτι που δεν έχει γίνει ποτέ στα είκοσι οχτώ χρόνια που είμαστε μαζί. Φρόντιζε όσο περισσότερα μπορούσε, όλα αυτά που μου έτρωγαν χρόνο και με κρατούσαν μακριά από τον υπολογιστή. Η ανταμοιβή του βρισκόταν κάθε βράδυ στις τυπωμένες σελίδες του υπολογιστή.

Και κάτι τελευταίο: κάποιοι από σας γνωρίζουν πως άλλος ήταν ο τίτλος του συγκεκριμένου βιβλίου. Δεν ήταν δυνατόν όμως να κυκλοφορήσει έργο με τίτλο που υπήρχε ήδη στη βιβλιογραφία. Πρώτος με πληροφόρησε γι' αυτό ένας καλός φίλος, συγγραφέας κι αυτός, ο Νίκος Διακογιάννης, ο «Νικόδημος» της μπλογκόσφαιρας, και στη συνέχεια κάποιοι αναγνώστες. Κάπου εκεί άρχισε ο Γολγοθάς με την Αγγέλα Σωτηρίου, την υπεύθυνη του εκδοτικού, για να βρεθεί νέος τίτλος. Δεν υπάρχει καμιά υπερβολή στο ότι συζητήθηκαν πάνω από τριάντα προτάσεις και καμιά δε μας άρεσε. Επιστρατεύτηκαν φίλοι, γνωστοί, συγγενείς, συνεργάτες, προκειμένου να βρεθεί ένας τίτλος που να ταιριάζει, που να μην έχει εκδοθεί, που να μας αρέσει, που να «λέει» κάτι... Ευχαριστώ θερμά την Κλειώ Ζαχαριάδη, υπεύθυνη marketing των Εκδόσεων ΨΥΧΟΓΙΟΣ, που τελικά έγινε η... νονά! Σ' εκείνη οφείλω το Χωρίς χειροκρότημα. Μόλις το άκουσα, ένιωσα ότι ήρθε και «κούμπωσε» με το βιβλίο και όσα περιγράφει. Όταν το διαβάσετε, νομίζω ότι θα καταλάβετε τι εννοώ.

Και μια επιθυμία: εύχομαι να σας κερδίσει, εύχομαι να το αγαπήσετε, εύχομαι να σας ταξιδέψει όπως έκανε και με μένα. Τα υπόλοιπα θα τα πούμε, όπως πάντα, μέσω Διαδικτύου αλλά και στις παρουσιάσεις. Αυτή η επαφή μαζί σας είναι η μεγάλη μου χαρά, τη λαχταράω και την προσδοκώ. Σας περιμένω λοιπόν...

Λένα Μαντά

Οποιαδήποτε ομοιότητα με πρόσωπα, ονόματα ή καταστάσεις είναι τυχαία και ουδεμία σχέση έχει με την πραγματικότητα.

Μέρος Πρώτο

Κοίτα, γιαγιά! Κοίτα ένα ουράνιο τόξο! Έλα, γιαγιά! Σήκω να πάμε!»
«Πού να πάμε, καλό μου;»
«Στην άκρη του ουράνιου τόξου, γιαγιά! Να το δούμε από κοντά!»

Έβρεχε δυνατά όλη τη μέρα, ήλιος δεν είχε φανεί πουθενά. Το πρωινό είχε χαράξει μουντό, συννεφιασμένο. Την ώρα που πάλευε με τις κασίδες, αξημέρωτα ακόμη, οι πρώτες στάλες της είχαν αναγκάσει να σηκώσει τα μάτια στον μολυβένιο ουρανό και να αναστενάζει. Πάλι δε θα κατάφεραν με τη νύφη της να βάλουν μπουγάδα και τα ρούχα είχαν μαζευτεί σωρός.

Δuo ώρες μετά, η βροχή ζωγράφιζε πτυχώσεις στον αέρα, σαν κουρτίνα που την ανασάλευε δυνατά κάποιο ρεύμα, ενώ το χώμα ήδη σμίλευαν μεγάλα ρυάκια· κυλούσαν ορμητικά για να ενωθούν και να ξεχυθούν ποτίζοντας τη διψασμένη γη. Το τζάκι έκαιγε με όλη του τη δύναμη· τα ξύλα τραγουδούσαν τις τελευταίες τους νότες προτού γίνουν στάχτη, καθώς τα συνόδευε η μουσική από το ρυθμικό χτύπημα του αργαλειού.

Τις αγαπούσε κάτι τέτοιες μέρες η κυρα-Βάγια, παρόλο που έμεναν πίσω όλες οι άλλες δουλειές· γλύκαιναν την κουρασμένη της ψυχή οι εικόνες από το σπίτι της, το σπίτι όπου θα τελείωνε, όπως όλα έδειχναν, τη ζωή της. Η νύφη της, η Μαργαρίτα, άλλοτε μαγείρευε κι άλλοτε άνοιγε φύλλο για τις πίτες της, που ήταν διάσημες στην περιοχή, ή έπλεκε κάποιο μάλλινο. Η ίδια κεντούσε σύννεφα, λουλούδια και ουράνια τόξα στον αργαλειό,

ενώ η μικρή Ρηνούλα, καθισμένη σ' ένα σκαμνάκι στα πόδια της, σκάλιζε τις πολύχρωμες κλωστές· τις ξεχώριζε ανάλογα με το χρώμα και έφτιαχνε τα δικά της ουράνια τόξα μέσα στα κουτιά όπου η γιαγιά της φύλαγε τα νήματα.

Η κυρα-Βάγια ήταν εξήντα πέντε ετών, ωστόσο έδειχνε μεγαλύτερη. Τα μαλλιά της είχαν ασπρίσει εδώ και χρόνια· όταν, πριν από δώδεκα χειμώνες, τη γνώρισε η νύφη της, αναρωτήθηκε αν αυτή η γυναίκα είχε ποτέ τα σκούρα καστανά μαλλιά, που έλεγε, όταν ήταν νέα. Τη θυμόταν ντυμένη πάντα στα μαύρα, με ένα μαντίλι που δεν έβγαζε σχεδόν ποτέ, παρά μόνο το βράδυ· αδύνατη, ψηλή και επιβλητική η φιγούρα της. Μόνο τα μάτια της... όμορφα μάτια, άλλες φορές είχαν το χρώμα των φθινοπωρινών φύλλων και άλλοτε το χρώμα του κεχριμπαρένιου κρασιού. Τα χρόνια που φορτώθηκε η Βάγια δε μείωσαν στο ελάχιστο τη λάμψη τους, ούτε και τα δάκρυα που ανάβλυσαν από τα βάθη τους για κάθε συμφορά που τη χτυπούσε. Φάνταζαν σαν να είχαν δει τα πάντα αυτά τα δυο μάτια, και να είχαν συγχωρήσει τα πάντα· ακόμη και τους αντάρτες, που σκότωσαν τον άντρα της και την άφησαν με τρία μικρά παιδιά και ένα στην κοιλιά να κλοτσάει σαν τρελό, την ώρα που της τον έφεραν μέσα στα αίματα, τυλιγμένο σε μια κουβέρτα. Λίγους μήνες μετά, το 1946, που γεννήθηκε ο Μηνάς της, και μόλις είχε εκείνη καταφέρει να ορθοποδήσει, ο Δημητράκης της, ο πρωτότοκος, εκεί που έπαιζε λίγο έξω από το χωριό, πάτησε μια νάρκη από αυτές που ξεχάστηκαν μετά τον πόλεμο. Της τον έφεραν κομμάτια, αλλά ζούσε ακόμη. Η Βάγια κοίταξε το κομματιασμένο της παιδί και μετά έτρεξε στα εικονίσματα. Πήρε την Παναγία από το ξύλινο εικονοστάσι και την έβαλε στο προσκεφάλι του γιου της.

«Έτσι όπως μου το έκανες... τώρα, αυτή τη στιγμή να μου το πάρεις!» φώναξε. «Και κοίτα να μου το προσέχεις εκεί πάνω!»

Λίγο αργότερα ο Δημήτρης ξεψύχησε και σ' όλη της τη ζωή απόμεινε καρφί στην ψυχή της αυτός ο χαμός, ο τόσο άδικος, του παιδιού της. Κι αν ο πόνος για τον άντρα της κάποτε μαλάκωσε,

κάθε φορά που θυμόταν το γιο της, έστω και ύστερα από τόσα χρόνια, τα μάτια της έτρεχαν χωρίς σταματημό, ο αναστεναγμός της ποτισμένος από το αίμα της καρδιάς της. Και δεν ήταν η μόνη φορά που θα μάτωνε εκείνη η καρδιά. Ο πόνος ακόμη νωπός για τον Χαράλαμπο που σηκώθηκε και έφυγε μετανάστης στην Αμερική, κουρασμένος από τη φτώχεια που τον έτρωγε από την ώρα που γεννήθηκε σ' εκείνο το χωριό, το σφηνωμένο στα βουνά της Ηπείρου, κοντά στα σύνορα με την Αλβανία, ξεχασμένο από Θεό και ανθρώπους. Μικρό παιδί ήταν όταν τον είδε για τελευταία φορά και της υποσχέθηκε ότι θα γύριζε, μα δεν το έκανε ποτέ. Στην αρχή τής έγραφε, έστελνε και λεφτά, αλλά μετά τα γράμματα που της διάβαζε ο δάσκαλος έγιναν κάρτες με ξένα μέρη και δυο λόγια βιαστικά που της διάβαζε η κόρη της η Βαρβάρα· μέχρι που σταμάτησαν όλα και τίποτα δεν άκουσαν ξανά για κείνον.

Και τα καρφιά στην ψυχή της τελειωμό δεν είχαν. Όταν έγινε είκοσι χρόνων η κόρη της, την πάντρεψε μ' έναν καλό νοικοκύρη, αλλά η Βαρβάρα της μυαλό δεν είχε και το 'σκασε ένα βράδυ για την Αθήνα, για να γίνει, λέει, καλλιτέχνις. Ο ξάδελφός της ο Μένιος, που είχε πάει στην Αθήνα λίγα χρόνια πριν, της μίλησε ότι η Βαρβάρα ήταν τώρα Βένια, είχε γίνει μεγάλη τραγουδίστρια και την ήξεραν όλοι. Εκείνη, πάντως, δεν ήθελε να την ξέρει πια... Κι ας έκλαιγε κάθε βράδυ στα εικονίσματα, κι ας παρακαλούσε να της φυλάει η Παναγία το κορίτσι της.

Κι απόμεινε μόνο με τον Μηνά, την παρηγοριά της, όπως τον έλεγε. Δεν ήταν όμως έτσι. Ατίθασος και σκληρός από μικρός, τεμπέλης, με το νου του μόνο στο κρασί και στο καφενείο. Απόρησε η κυρα-Βάγια σαν θέλησε να πάρει γυναίκα του τη Μαργαρίτα, το ορφανό κορίτσι από το διπλανό χωριό. Ωστόσο, η ελπίδα φώλιασε στην ψυχή της· ίσως επιτέλους ο γιος της να είχε βάλει μυαλό. Οι προσδοκίες όμως έσβησαν γρήγορα, ο Μηνάς σε τίποτα δεν άλλαξε, μια παρόρμηση της στιγμής ήταν εκείνος ο γάμος. Της έμεινε όμως η Μαργαρίτα της· νύφη για τους τύπους,

κόρη στην ουσία. Γλυκιά, τρυφερή, κλείστηκε στην αγκαλιά της Βάγιας από την πρώτη στιγμή, βρήκε τη μάνα που της είχε λείψει από τα παιδικά της χρόνια. Ειρήνη την έλεγαν τη μάνα της Μαργαρίτας, και ήταν η πεθερά της που επέμεινε το κορίτσι που έφερε ο γάμος του γιου της να πάρει το όνομα της χαμένης συμπεθέρας. Τι την ένοιαζαν εκείνη τα ονόματα; Το όμορφο μελαχρινό μωρό είχε τα μάτια της και φώτισε σαν ήλιος τη ζωή της. Ο Μηνάς δε μαζευόταν από τα καφενεία, άρχισε και τα ταξίδια στα Γιάννενα συχνά πυκνά και χανόταν με τις μέρες. Όταν ήταν σπίτι, η βαριά σκιά του φάνταζε πιο μελανή και από τα σύννεφα που ταξίδευαν πάνω από τα βουνά, τους ορεινούς όγκους που έκλειναν τον τόπο και την ψυχή τους. Η Μαργαρίτα γρήγορα κατάλαβε ότι μάταια προσπαθούσε να μαζέψει κοντά της τον άντρα της. Στην αρχή του γάμου τους, τον μάλωνε τρυφερά και εκείνος δεχόταν με χαμόγελο τις επιπλήξεις της. Μετά όμως άρχισε να θυμώνει και να τη βρίζει. Όσπου ένα βράδυ τόλμησε να σηκώσει χέρι πάνω της. Η Μαργαρίτα δε μίλησε, δεν έκλαψε, δε φώναξε, αλλά ο ήχος από το χαστούκι ταξίδεψε στα δωμάτια και η Βάγια δε δίστασε λεπτό να ορμήσει στο γιο της. Μπήκε ανάμεσά τους και του άρπαξε το χέρι που είχε υψωθεί ξανά.

«Μέχρις εδώ!» του φώναξε εξαγριωμένη. «Έτσι και ξανασηκώσεις χέρι πάνω στη γυναίκα σου, την κατάρα μου να 'χεις! Μέρα να μη σε ξημερώσει, νύχτα για πάντα στα έργα σου, στα μάτια σου και στην ψυχή σου! Το χέρι που ύψωσες να σου κουλαθεί και σακάτης να γυρίζεις όλη την υπόλοιπη ζωή σου!»

Τα κεχριμπαρένια μάτια τον κάρφωναν, το χρώμα τους σαν να γέμισε κόκκινο από τη φλόγα της ψυχής της. Ο Μηνάς έμεινε με το χέρι μετέωρο, δεν μπορούσε να πιστέψει όσα άκουσε. Τις φοβόταν τις μητρικές κατάρες, έτσι είχε μεγαλώσει.

«Μάνα...» ψέλλισε κεραυνοβολημένος. «Τι λες;»

«Την κατάρα δεν την παίρνω πίσω!» συνέχισε η Βάγια. «Άντρας που σηκώνει χέρι στη γυναίκα που έβαλε δίπλα του, κυρά και αφέντρα της ζωής του, δεν είναι άντρας! Κι αν ξανα-

χτυπήσεις τη Μαργαρίτα, δε θα προλάβει η κατάρα να σε πιάσει. Εγώ η ίδια θα σου κόψω το χέρι με τον μπαλτά! Φεύγα τώρα! Τράβα στο καφενείο να μπεκρουλιάσεις! Για τίποτ' άλλο δεν είσαι άξιος!»

Ο Μηνάς έφυγε με το κεφάλι κατεβασμένο. Αισθανόταν το χέρι του μουνδιασμένο, λες και η κατάρα της μάνας του είχε ήδη αρχίσει να του το τρώει σαν σαράκι. Δε χτύπησε όμως ξανά τη γυναίκα του. Όχι ότι άλλαξε τις συνήθειές του, αλλά τουλάχιστον της φερόταν ανθρώπινα, και όταν ήρθε το μωρό, αν και απογοητεύτηκε που δεν ήταν αγόρι, μαζεύτηκε για λίγο.

«Ήθελα ένα γιο, μάνα», ομολόγησε εκείνο το ίδιο βράδυ, όταν η μικρή αναπαυόταν στην κούνια που ο ίδιος είχε φτιάξει, κουρασμένη μετά τη δύσκολη γέννα που την έφερε στον κόσμο.

«Πες μου τώρα ότι θ' άλλαζες τούτο το αγγελούδι!» τον μάλωσε εκείνη.

«Ήθελα να δώσω το όνομα του πατέρα...»

«Άσε τον πατέρα σου, κι εκεί όπου βρίσκεται δεν τον νοιάζουν μήτε τα ονόματα μήτε τίποτ' άλλο! Κι έπειτα, αν έχεις τόσο κάψιμο ν' ακούσεις το όνομά του εδώ μέσα, κάντε και άλλο παιδί! Νέοι είστε!»

Γρήγορα αποδείχτηκε πως η Ειρήνη δε θ' αποκτούσε ποτέ ούτε αδελφό ούτε αδελφή. Η Μαργαρίτα κάποια ζημιά πρέπει να έπαθε, η μαμή τα μάσησε τα λόγια της, και η κοπέλα δεν έπιασε ποτέ άλλο παιδί.

«Έτσι είναι», φιλοσόφησε πάλι η Βάγια. «Ένας ο ήλιος, ένα το φεγγάρι, ένας και ο θησαυρός μας εδώ μέσα!»

Ανάσα της πια η Ρηνούλα, το αίμα της καρδιάς της. Όλη μέρα δεν την άφηνε από τα μάτια της, και όταν άρχισε το σχολείο, η Βάγια την πήγαινε και περιόμιε υπομονετικά απ' έξω να τελειώσει για να επιστρέψουν αντάμα, μια και το σχολείο ήταν μακριά και πήγαιναν με τα πόδια στο διπλανό κεφαλοχώρι.

«Έλα, γιαγιά!» επανέλαβε η Ειρήνη. «Πάμε να δούμε το ουράνιο τόξο!»

Η κυρα-Βάγια σαν να ξύπνησε από τις σκέψεις της και χάιδεψε με το βλέμμα της την εγγονή της που στεκόταν στο παράθυρο και κοιτούσε μαγεμένη το πολύχρωμο κόσμημα στον ουρανό. Άφησε τον αργαλειό της και πλησίασε. Η μικρή είχε δίκιο. Η βροχή είχε σταματήσει, η ατμόσφαιρα έλαμπε καλοπλυμένη από τη δυνατή μπόρα, ο ήλιος είχε βγει και ένας πολύχρωμος δρόμος αυλάκωνε τον ουρανό πάνω από το σπίτι τους.

«Μπα!» έκανε και η Μαργαρίτα που στεκόταν δίπλα τους. «Πρώτη φορά βλέπω τόσο καθαρό ουράνιο τόξο! Κοίτα, μάνα! Κοίτα πόσο ζωντανά είναι τα χρώματα!»

«Γι' αυτό σου λέω, γιαγιά! Πάμε να το δούμε από κοντά, πάμε να δούμε πού αρχίζει και πού τελειώνει!» παρακάλεσε η εγγονή της με έξαψη, τραβώντας την από το χέρι, να την παρασύρει έξω από το σπίτι.

Η Βάγια τής χάιδεψε το κεφάλι με τις σφιχτοδεμένες πλεξούδες. «Καλό μου, ποτέ κανείς δε βρήκε την αρχή και το τέλος ενός ουράνιου τόξου. Το μυστικό του είναι καλά κρυμμένο...»

Λίγα λεπτά αργότερα, όμως, περπατούσαν πλάι πλάι προς τη ρίζα του ουράνιου τόξου, που κάθε λεπτό γινόταν και πιο έντονο. Τα χρώματά του έδειχναν βγαλμένα από παλέτα ζωγράφου. Ούτε και η ίδια δε χρησιμοποιούσε τόσο έντονα χρώματα όταν τα κεντούσε στα υφαντά της.

«Τι είναι το ουράνιο τόξο, γιαγιά;» ρώτησε απαλά η Ειρήνη.

Η Βάγια κάθισε πρώτα σ' ένα βραχάκι και την πήρε στα γόνατά της προτού απαντήσει. «Η μάνα μου έλεγε, σαν ήμουν μικρή, ότι τούτος ο πολύχρωμος δρόμος είναι μια σκάλα για τις ψυχές...»

«Ποιες ψυχές, γιαγιά;»

«Τις ψυχές που περιδιαβαίνουν τη γη και όταν έρχεται η ώρα να πάνε ψηλά, από κει ανεβαίνουν για να συναντήσουν τον Πλάστη τους. Βλέπεις, όταν κάποιος πεθαίνει, η ψυχή δεν αρ-

χίζει αμέσως το ταξίδι της για τον ουρανό. Σαράντα μέρες περιπλανιέται ανάμεσα στους ζωντανούς που αγάπησε στη ζωή της. Όταν όμως γίνουν τα Σαραντάμερα, όταν χορτάσει από το γλυκό σταράκι που φτιάχνουμε εμείς που μείναμε πίσω, είναι έτοιμη να πάει στον τόπο της, στον Ουρανό. Και τότε, έρχεται το ουράνιο τόξο για να της δείξει το δρόμο».

«Κι αν κάποια ψυχή θέλει να κατεβεί, γιαγιά; Πάλι από το ουράνιο τόξο κατεβαίνει;»

«Όχι, κόρη μου, ο δρόμος για κάτω είναι πάντα κλειστός. Η τελευταία κατοικία είναι και η παντοτινή».

«Και μας βλέπουν, γιαγιά, από κει πάνω οι πεθαμένοι;»

«Ναι... μας βλέπουν, Ρηνούλα μου. Και χαίρονται με τη χαρά μας και λυπούνται με τη λύπη μας».

Το μικρό κορίτσι κοιτούσε τώρα πιο προσεκτικά το ουράνιο τόξο πάνω από το κεφάλι της. Προσπαθούσε να διακρίνει τις ψυχές ν' ανεβαίνουν στον ουρανό, αλλά τα μάτια της πόνεσαν από την προσπάθεια και τίποτα δεν είδε. Ανασήκωσε τους ώμους της καρτερικά. Αφού το έλεγε η γιαγιά της, δεν μπορεί παρά να ήταν έτσι. Για την Ειρήνη, δέκα χρόνια τώρα, από την ώρα που γεννήθηκε, η γιαγιά της βρισκόταν πάντα δίπλα της, έτοιμη να εξηγήσει με τρόπο απλό όλες τις απορίες της. Κι αν η μάνα της ήταν μια ζεστή αγκαλιά, η γιαγιά της ήταν κάτι άλλο διαφορετικό που δεν μπορούσε να εξηγήσει. Αν όμως γύριζε και δεν την έβλεπε στο πλάι της, την κυριέυε πανικός. Ο πατέρας της, πάλι, φάνταζε πάντα μια σκοτεινή φιγούρα, αμίλητη, με αναπνοή βαριά, που τις περισσότερες φορές μύριζε άσχημα από το κρασί και τα τσιγάρα, και δεν της έλειπε διόλου όταν εξαφανιζόταν μέρες ολόκληρες. Οι μόνες τρυφερές στιγμές που θυμόταν από εκείνον ήταν κάθε πρώτη του χρόνου, που τη φιλούσε και τη χάιδευε στο κεφάλι για να της ευχηθεί «καλή χρονιά», καθώς και το βράδυ της Ανάστασης για το «Χριστός Ανέστη».

Τακτοποιημένη η ζωή της Ειρήνης, δεν της δημιουργούσε ούτε απορίες ούτε δεύτερες σκέψεις· μόνο γαλήνη και ευτυχία.

Κάθε μέρα θύμιζε περιπέτεια και τη ζούσε παρ'όλα με τη γιαγιά της. Το βράδυ, καθισμένες στο τζάκι γιαγιά και εγγονή εξιστορούσαν στη Μαργαρίτα όλα τα θαυμαστά που τους είχαν συμβεί κατά τη διάρκεια της μέρας. Το σπουργίτι που βοήθησαν να πάει στη φωλιά του, το σκυλί που τάισαν, και πάντα η Ειρήνη φρόντιζε να διηγηθεί όσα τους μάθαινε η δασκάλα στο σχολείο. Θαυμαστά της φαίνονταν της Μαργαρίτας όσα μάθαινε η κόρη της σ' εκείνη την τάξη. Στο μάθημα της ιστορίας, η Ειρήνη ήταν η καλύτερη. Και πώς να μην ήταν; Κάθε βράδυ διάβαζε και εξηγούσε στη μητέρα και στη γιαγιά της το μάθημα που τους είχε βάλει η δασκάλα, και την άλλη μέρα πρώτη και καλύτερη σήκωνε το χέρι για ν' απαντήσει στις ερωτήσεις της. Μαζί με την Ειρήνη, νύφη και πεθερά είχαν μάθει τόσα όσα δε διδάχθηκαν ποτέ στη ζωή τους. Ερχόταν η ώρα να κοιμηθούν και δεν τους έκανε καρδιά να φύγουν από το τζάκι και τη μελωδική φωνή της κοπελίτσας.

Το καλοκαίρι, όμως, τα πράγματα άλλαζαν. Το σχολείο έκλεινε, οι μέρες μεγάλωναν και η Ειρήνη δε μαζευόταν στο σπίτι. Μόνο όταν νύχτωνε κάθονταν οι τρεις τους κάτω από την κληματαριά, η οποία, μπροστά στην πόρτα του σπιτιού τους, τη μέρα εξασφάλιζε τη δροσιά από τις καυτές αχτίδες του ήλιου που κατάφερονε να τρυπώνει ακόμη και ανάμεσα στα πανύψηλα βουνά και να φτάνει σ' εκείνη την ξεχασμένη γωνιά της γης· τη νύχτα, πάλι, εμπόδιζε το φεγγάρι να κρυφακούει τις κουβεντούλες τους κι εκείνο χολωμένο κιτρινίζε ακόμη πιο πολύ.

Καμιά φορά η Ειρήνη έπειθε τη γιαγιά της να τους τραγουδήσει. Δεν ήξερε γιατί το πρόσμενε τόσο πολύ. Η φωνή της Βάγιας ήταν δυνατή και καθαρή αλλά τα τραγούδια της τόσο λυπητερά, που φούσκωναν την ψυχή της, την έκαιγαν σαν λάβα, γέμιζαν τα μάτια της δάκρυα. Ωστόσο, είχε ανάγκη ν' ακούει εκείνα τα βαριά ηπειρώτικα τραγούδια που έμοιαζαν τόσο με μοιρολόγια. Οι ορεινοί όγκοι γύρω τους είχαν κάνει τις ψυχές των ανθρώπων κλειστές και οι ήχοι που γεννιόνταν βαριόσυρτοι και

αυτοί, σαν να προσπαθούσαν μ' αυτό τον τρόπο να αποτινάξουν από μέσα τους λίγη από τη σκοτεινιά των βουνών που όριζαν τη ζωή τους. Άρχισε να τα μαθαίνει κι εκείνη αυτά τα τραγούδια και να τα τραγουδάει μαζί με τη γιαγιά της. Η Μαργαρίτα τις άκουγε μαγεμένη. Ήξερε ότι η κουνιαδά της, αυτή που δε γνώρισε και που το όνομά της δεν ακουγόταν ποτέ στο σπίτι τους, ήταν στην Αθήνα πλούσια και τρανή, μεγάλη τραγουδίστρια. Δεν τολμούσε να πει ότι ήξερε πια από πού είχε κληρονομήσει την καλή φωνή η Βαρβάρα, που τώρα λεγόταν Βένια και είχε ρίξει μαύρη πέτρα πίσω της. Ίσως γνώριζε όταν έφευγε πως δεν υπήρχε γυρισμός στο δρόμο που διάλεξε να πάρει για να ξεφύγει από το γάμο της και το χωριό της. Ήταν βέβαιη ότι η μάνα της πάντα θα προσευχόταν για κείνη, αλλά δε θα τη δεχόταν ποτέ πίσω.

Η φωτογραφία της υπήρχε σε κάποιο κουτί που η Μαργαρίτα είχε ανακαλύψει τυχαία· τότε είχε μείνει ώρα να κοιτάζει την πανέμορφη μελαχρινή γυναίκα που της χαμογελούσε την ημέρα του γάμου της μέσα από το χαρτί. Απ' ό,τι μπορούσε να καταλάβει, η Βαρβάρα ήταν ίδια η μάνα της και από κει η Μαργαρίτα έβγαλε συμπεράσματα για τη σπάνια ομορφιά της γυναίκας που γνώρισε ήδη ηλικιωμένη, τσακισμένη από τα βάσανα και τη σκληρή ζωή που είχε περάσει.

Είχε ακούσει ότι στην Αθήνα υπήρχαν μεγάλα κέντρα γεμάτα φώτα· οι τραγουδίστριες ανέβαιναν στις πίστες με ωραία φορέματα και κοσμήματα και από κάτω ο κόσμος τις χειροκροτούσε και πετούσε λουλούδια στα πόδια τους. Δεν τα χωρούσε το μυαλό της όλα αυτά. Είχε προσπαθήσει να κρυφακούσει τον Μένιο, όταν αφηγούνταν στην πεθερά της τα κατορθώματα της μοναχοκόρης της, αλλά μόνο λίγες λέξεις μπόρεσε ν' αρπάξει· μετά η πεθερά της είχε σφίξει τα χείλη και δεν έβγαλε λέξη, ούτε ανέφερε τίποτα στον Μηνά, όπως κατάλαβε η Μαργαρίτα. Ήταν μια σιωπηρή συμφωνία ανάμεσα σε μάνα και γιο: ποτέ δε θα μιλούσαν για τη Βαρβάρα, όπως δε μιλούσαν και για τον Χαράλαμπο...

Η Ειρήνη τελείωσε με άριστα το δημοτικό και ήταν το πιο ψηλό και όμορφο κορίτσι της τάξης της. Το μέλλον της αποφασίστηκε πάλι από τη γιαγιά, αφού ο πατέρας της θεώρησε ότι η μόρφωση της κόρης του ήταν αρκετή και δε χρειαζόταν να πάει και στο γυμνάσιο. Η Μαργαρίτα, που ήθελε να σπουδάσει το παιδί της για να έχει μια καλύτερη ζωή από την ίδια, δεν τόλμησε να πει κουβέντα. Μπορεί ο Μηνάς να μην την ξαναχτύπησε ποτέ έπειτα από εκείνο το περιστατικό στις αρχές του γάμου τους, αλλά δεν ήθελε και να τον εξαγριώνει. Κάθε φορά που συνέβαινε αυτό, εκείνος φώναζε και ξεσπούσε την οργή του στο τραπέζι, που δεχόταν τις γροθιές του και έτριζε αδύναμα. Ωστόσο η Βάγια δεν τον φοβόταν τον κανακάρη της και ούτε οι φωνές του την έκαναν να ζαρώνει φοβισμένη όπως η Μαργαρίτα. Όταν έπιανε κρίση τον Μηνά, σταύρωνε τα χέρια και τον κοιτούσε ατάραχη μέχρι να κλείσει το στόμα του και να σταματήσει να ταιπλωρεί το τραπέζι.

«Και τώρα που τα είπες και ξεθύμανες», του έλεγε στεγνά, «άκουσε τι θα γίνει!»

Έτσι κι εκείνο το καλοκαιριάτικο βράδυ, που ο Μηνάς ξέσπασε ασυγκράτητος για το θέμα της μόρφωσης της κόρης του, η Μαργαρίτα τραβήχτηκε φοβισμένη δίπλα στο σβηστό τζάκι και τον κοιτούσε αμίλητη. «Μα, Μηνά μου, τώρα πια τα κορίτσια μορφώνονται και η Ρηνούλα μας είναι τόσο καλή μαθήτριά...» μόλις που είχε προλάβει να πει. «Είναι κρίμα, Μηνά μου, να...»

Δεν την άφησε να συνεχίσει. Άστραψε και βρόντησε. Άρχισε να φωνάζει πως οι μορφωμένες ήταν και πρόστυχες, πως η γυναίκα ήταν για να κάνει παιδιά και να φροντίζει την οικογένειά της και πως εκείνος την κόρη του ήθελε να τη δει νοικοκυρά στο σπίτι της. Η Ειρήνη από ώρα είχε καταφύγει στην αποθήκη και έκλεινε με τα χέρια τα αυτιά της, αλλά οι φωνές του πατέρα της διαπερνούσαν τους πέτρινους τοίχους και έφταναν εκεί όπου είχε κρυφτεί της τρουπούσαν την ψυχή. Παρακαλούσε με όλη της τη δύναμη να γίνει ένα θαύμα και να συνεχίσει το σχολείο που

τόσο αγαπούσε. Υπήρχαν τόσα να μάθει ακόμη. Ένωθε πως, αν σταματούσε τώρα, μια τεράστια πόρτα έκλεινε, κι εκείνη δεν άντεχε να βρίσκεται μπροστά από μια κλειστή πόρτα και να της απαγορεύουν την είσοδο. Είχε όνειρα για τη ζωή της κι ένα από αυτά ήταν να μορφωθεί και μετά να γυρίσει στον τόπο της· να μορφώσει και άλλα παιδιά σαν την ίδια, παιδιά που θα διψούσαν να ταξιδέψουν το μυαλό τους με καράβι τη γνώση.

Η Ειρήνη αφουγκράστηκε. Απόλυτη ησυχία επικρατούσε, ο πατέρας της δε φώναζε πια και αυτό μόνο ένα πράγμα μπορούσε να σημαίνει. Η γιαγιά ήταν το θαύμα που ζητούσε. Από εκείνη θα κρίνονταν πια όλα.

Τώρα η Βάγια κοίταζε με το γνώριμο ύφος της τον Μηνά.

Του έφερε αμηχανία και δυσφορία αυτό το βλέμμα της μάνας του. Άναψε τσιγάρο και κατέβασε το κεφάλι. «Για δε μιλάς;» τη ρώτησε με τα τελευταία ρεύματα του εκνευρισμού του να ξεθυμαίνουν κι αυτά.

«Τι να σου πρωτοθαυμάσω, γιε μου!» αντιγύρισε ειρωνικά η μάνα του. «Το πόσο άντρας είσαι ή το πόσο ξέρεις τι λες και τι κάνεις; Αν κι εσύ το μόνο που ξέρεις είναι να πίνεις και μετά να τρομοκρατείς τούτο το έρημο, που τόσα χρόνια είναι σκλάβα σου στο σπίτι, στα χωράφια και στα ζώα. Που δουλεύει για δύο, γιατί εσύ τεμπέλης και άχρηστος ήσουν και είσαι!»

«Πάλι τα ίδια θα μου πεις;» έκανε ο Μηνάς, αλλά ήταν φανερό ότι είχε αρχίσει να μαλακώνει. Οι γνώριμες πια ενοχές που του φόρτωνε η μάνα του είχαν αρχίσει να επιδρούν.

«Λέω κάτι παραπάνω από την αλήθεια, γιε μου;»

«Και τι σχέση έχουν όλα τούτα με τη Ρηνούλα; Δε θέλω να πάει στο γυμνάσιο!»

«Και ποιος σε ρώτησε, βρε κακορίζικε; Ποιος νοιάζεται για τη γνώμη σου;»

«Εγώ έχω τον πρώτο λόγο, πατέρας της είμαι!»

«Ναι, τώρα σώθηκε το κορίτσι μας! Με τέτοιο προκομμένο λεβέντη πατέρα, τι άλλο θέλει; Και δε μου λες, γιε μου, μήπως

έμαθες στα καφενεία που γυρνάς ότι το σχολειό είναι πια υποχρεωτικό;»

«Τι θα πει τούτο πάλι;»

«Θα πει πως το κράτος για να προστατέψει τα παιδιά από πατεράδες σαν και του λόγου σου, που τα κοιτάνε σαν ζωντανά και όχι σαν ανθρώπους, έκανε νόμους! Και οι νόμοι λένε ότι το γυμνάσιο είναι υποχρεωτικό!»

«Και σένα ποιος σου τα είπε όλα αυτά; Έγινες και κράτος τώρα;»

«Άντε να χαθείς, αχάϊρευτε, που θα με κοροϊδέψεις κιόλας! Η δασκάλα μου τα είπε! Κι αν δεν πάει το κορίτσι σχολείο, θα ειδοποιήσει το κράτος, κι εκείνο θα στείλει ανθρώπους! Και θα κρίνουν και σένα μαζί! Κι αν δεν είσαι καλός γονιός, σου το παίρνουν το παιδί! Κατάλαβες τώρα;»

Ο Μηνάς έμεινε σιωπηλός για λίγο σαν να προσπαθούσε να καταλάβει όσα του έλεγε η μάνα του. Μετά ανέκτησε πάλι τη συνηθισμένη του έκφραση και χτύπησε το χέρι στο τραπέζι θυμωμένος. «Που να τους πάρει ο διάβολος όλους! Ποιοι είναι αυτοί που θα μου πουν πώς να μεγαλώσω το κορίτσι μου; Τι ανακατεύονται στο σπίτι μου; Όσο για τη δασκάλα, θα την πιάσω στα χέρια μου...»

«Μπράβο, παλικαρά μου! Έτσι να κάνεις, να σε δούμε και πίσω από τα κάγκελα! Αυτό μόνο σου έλειπε! Και τώρα, αφού τα είπες και ξαλάφρωσες, άκου και τι θα γίνει: το Σεπτέμβρη η Ρηνούλα θα πάει σχολειό όπως όλα τα άλλα παιδιά! Εσύ θα πάρεις τη γυναίκα σου και το παιδί και θα πάτε στα Γιάννενα να της ψωνίσετε ό,τι χρειάζεται. Ποδιά, σάκα, τετράδια και μολύβια και ό,τι άλλο πρέπει. Να της πάρετε και ένα καινούργιο ζευγάρι παπούτσια!»

«Και πού θα βρούμε τόσα λεφτά; Εσύ πάντα γκρινιάζεις ότι δεν έχουμε!»

«Λεφτά για να μεγκρουλιάζεις δεν έχουμε, αλλά για το παιδί μας φτάνουν! Κατάλαβες; Και τα λεφτά θα τα κρατήσει η Μαρο-

γαρίτα και θα μου φέρει όσα περισσέψουν! Εσένα δε σ' έχω εμπιστοσύνη! Κατάλαβες, γιε μου;»

«Κατάλαβα...»

«Έτσι μπράβο! Και τώρα θα φάμε ή θα πετάξουμε το φαγητό στα γουρούνια;»

Όλα έγιναν όπως τα είπε η κυρα-Βάγια. Και η Ειρήνη, πάντα στο πλάι της γιαγιάς της, πέρασε την πόρτα του γυμνασίου στο κεφαλοχώρι με καινούργια ποδιά, τσάντα και παπούτσια. Τα βιβλία που της έδωσαν τα χάραιψε αμέτρητες φορές και τα ξεφύλλισε ανασαίνοντας τη γνώριμη μυρωδιά του φρέσκου μελανιού και του χαρτιού, που τόσο αγαπούσε. Το ίδιο βράδυ που επέστρεψαν στο σπίτι, άρχισε να διαβάζει το βιβλίο της ιστορίας. Τη βρήκε το ξημέρωμα βυθισμένη στη μαγεία που της χάριζαν όλα τα καινούργια που μάθαινε.

Στα τρία χρόνια που πέρασαν τίποτα δεν άλλαξε. Κάθε χειμώνα η Βάγια πήγαινε την εγγονή της στο σχολείο και περίμενε υπομονετικά με κρύο ή με βροχή ή και με χιόνι για να την πάρει και να την επιστρέψει με ασφάλεια στο σπίτι. Τα βράδια που ο Μηνάς έλειπε, η Ειρήνη τούς μάθαινε όσα κι εκείνη.

Λίγο πριν από το τέλος της δευτέρας γυμνασίου, ένα απόγευμα, στο μυαλό της γεννήθηκε εντελώς ξαφνικά η ιδέα να μάθει τη γιαγιά της και τη μητέρα της να διαβάζουν και να γράφουν. Έφερε από την αποθήκη την πλάκα που είχε όταν ήταν μικρή και τις κιμωλίες. Οι δυο γυναίκες στην αρχή γέλασαν, νομίζοντας ότι η μικρή αστειευόταν, αλλά όταν διαπίστωσαν ότι εκείνη το είχε πάρει πολύ σοβαρά, έδειξαν αμήχανες. Ακόμη και η γιαγιά της στριφογύρισε στην καρέκλα της και της είπε δειλά: «Δε γίνονται αυτά, κοριτσάκι μου...»

«Γιατί, γιαγιά; Μη μου πεις ότι ντρέπεσαι εμένα;»

«Μα σ' αυτή την ηλικία να μάθω γραφή; Τι να την κάνω;»

«Κι αν θέλω κάποτε να σου γράψω;»

«Γιατί να μου γράψεις; Πού θα είσαι; Μακριά;»

«Μα, γιαγιά, θέλω να σπουδάσω! Μπορεί να πάω στα Γιάννενα! Ή και στην Αθήνα!» απάντησε το κορίτσι.

«Στην Αθήνα!» Η φωνή της κυρα-Βάγιας πρόδιδε όλο τον αποτροπιασμό της για μια τέτοια προοπτική.

«Θέλω να γίνω δασκάλα, γιαγιά! Και μετά θα γυρίσω εδώ να διδάξω!»

«Μην πεις τίποτα στον πατέρα σου απ' αυτά!» έσπευσε να τη συμβουλευσει η Μαργαρίτα. Η αμηχανία για την προοπτική των μαθημάτων έδωσε τη θέση της στον πανικό για την αντίδραση του άντρα της, αν έπαιρνε είδηση τα σχέδια που είχε η κόρη της.

«Όλα στην ώρα τους, μαμά!» την καθησύχασε η Ειρήνη χαμογελώντας τρυφερά. «Ακόμη έχω ένα χρόνο για να τελειώσω το γυμνάσιο! Λοιπόν, τι αποφασίζετε; Θα γίνετε οι πρώτες μου μαθήτριες;»

Πεθερά και νύφη κοιτάχτηκαν. Η Βάγια ένιωθε νωπή ακόμη στην καρδιά της τη μαχαιριά που θα έχανε την εγγονή της έστω και για λίγα χρόνια, αλλά μπροστά στο καλό της δεν έβαζε τίποτα. Δέχτηκε την προοπτική με μοιρολατρία: το ίδιο και τα μαθήματα...

Η απόδοση των δύο γυναικών ξάφνιασε και την ίδια την Ειρήνη. Παράλληλα επιβεβαιώθηκε και σ' αυτό που υποπτευόταν: αν είχαν επιλογή τότε που μπορούσαν, θα είχαν μορφωθεί. Υποτάχτηκαν όμως στη μοίρα των γυναικών της εποχής τους. Η μητέρα της, μάλιστα, της αποκάλυψε πως, όταν ήταν μικρή, είχε πάει στην πρώτη δημοτικού, αλλά όταν ορφάνεψε κανένας δε σκέφτηκε να τη στείλει να συνεχίσει το σχολείο. Θεωρήθηκε αυτονόητο, σαν έχασε τη μάνα της, πως θα δούλευε για να βοηθήσει τον πατέρα της και να καλύψει στις δουλειές το κενό που άφησε εκείνη. Ό,τι έμαθε εκείνο το χρόνο ξεχάστηκε με τον καιρό, τα γράμματα έγιναν πάλι άγνωστα και ακατανόητα σημάδια πάνω σε λευκό χαρτί. Με τα πρώτα όμως μαθήματα, κάτι από το παρελθόν ξύπνησε τη μνήμη της. Στο τετράδιο που της

έδωσε η Ειρήνη, η Μαργαρίτα μπορούσε εύκολα να κάνει ολοστρογγύλα γράμματα, στριμωγμένα αλλά καθαρά και ευανάγνωστα. Η Βάγια στην αρχή δυσκολεύτηκε να κρατήσει το μολύβι στα ροζιασμένα από τις δουλειές και τα χρόνια δάχτυλά της. Όταν όμως το κατάφερε, αισθάνθηκε μεγάλη χαρά, σαν μικρό παιδί που έφερε σε πέρας κάτι δύσκολο, κάτι ακατόρθωτο. Η συνήθεια της Ειρήνης να κρατάει τα βιβλία της από την πρώτη δημοτικού φάνηκε εξαιρετικά χρήσιμη. Από εκείνο το αναγνωστικό οι δύο γυναίκες κατάφεραν να διαβάσουν τις πρώτες λέξεις τους. Η Βάγια μετά την πρώτη της ανάγνωση βούρκωσε.

«Δεν το περίμενα ποτέ αυτό», ψέλλισε συγκινημένη όταν κατάφερε ν' αναγνωρίσει τα γράμματα που τόσο καιρό τής μάθαινε η εγγονή της και να συλλαβίσει την πρώτη της λέξη. «Να είσαι ευλογημένη, παιδάκι μου! Έχε την ευχή μου!»

Η πρόοδος από εκεί και μετά ήταν ραγδαία. Μέχρι το τέλος της χρονιάς, είχαν καταφέρει να τελειώσουν την ύλη της πρώτης δημοτικού και διάβαζαν πια αργά ακόμη και τους τίτλους των εφημερίδων, πάντα κρυφά από τον Μηνά. Η Βάγια ήταν πολύ καλύτερη στην ανάγνωση απ' ό,τι στη γραφή, η Μαργαρίτα το αντίθετο. Η Ειρήνη χαμογελούσε που ο αργαλειός αντικαταστάθηκε από το μολύβι και το χαρτί και που η μητέρα της, όταν είχε χρόνο, προτιμούσε να διαβάζει ξανά και ξανά το μάθημά της, παρά να πλέκει. Εκεί όμως που η κοπέλα σήκωσε τα χέρια ψηλά και παραιτήθηκε ήταν η αριθμητική. Αδύνατον να χωρέσουν στο κεφάλι των δύο γυναικών οι απλές πράξεις: με δυσκολία έμαθαν τους αριθμούς και τις απλές προσθέσεις. Η Ειρήνη δεν τόλμησε να προχωρήσει στην αφαίρεση, τη διαίρεση και τον πολλαπλασιασμό, ούτε που τα άγγιξε. Δεν υπήρχε νόημα. Να τις μάθει να διαβάζουν και να γράφουν ήταν ο σκοπός, δε θα τις έκανε και επιστήμονες στο κάτω κάτω, παρηγορήθηκε, και, παρατώντας τα μαθηματικά, το καλοκαίρι προχώρησε στην ύλη της δευτέρας δημοτικού.

Μέχρι να τελειώσει η Ειρήνη το γυμνάσιο, η Βάγια και η

Μαργαρίτα έγγραφαν και διάβαζαν με άνεση. Η σύγκρουση για το λύκειο, όμως, ερχόταν και ήταν αναπόφευκτη. Η Ειρήνη έτρεπε τη στιγμή που θα έπρεπε ν' αντιμετωπίσει τον πατέρα της και να του ανακοινώσει ότι ήθελε να συνεχίσει το σχολείο. Δεν έπρεπε ν' αφήσει τη μητέρα και τη γιαγιά της να δώσουν τη δική της μάχη. Ήταν πια ολόκληρη κοπέλα. Όλοι την καμάρωναν έτσι όπως είχε εξελιχθεί και πολλές φορές είχε χρειαστεί ν' αγριοκοιτάξει κάποιους νεαρούς που την κάρφωναν επίμονα. Η Βάγια, πάντα δίπλα της, έστεκε έτοιμη να την υπερασπιστεί, αλλά δε χρειάστηκε. Η Ειρήνη δεν ενδιαφερόταν για όσα έκαναν οι συμμαθήτριάς της, ο έρωτας την άφηνε παντελώς αδιάφορη με τη μορφή που τον χαιρόνταν οι άλλες κοπέλες. Τις άκουγε στα διαλείμματα να εξηγούν τα πεταχτά φιλιά και τα βιαστικά αγκαλιάσματα, ωστόσο για εκείνη ο έρωτας ήταν ζωγραφισμένος με άλλα χρώματα και κανέναν δεν τα γνώριζε για να δημιουργήσει στην ψυχή της τους πίνακες όπως τους ονειρευόταν. Παρέμενε λοιπόν αδιάφορη στα φλογερά βλέμματα και έκλεινε τ' αυτιά της στα υπονοούμενα που της πετούσαν οι συμμαθητές της, φανερώνοντας συνάμα όλη τους την ανωριμότητα. Ακόμη και στο χωριό είχε προσέξει κάποιους νεαρούς που την κοιτούσαν με θαυμασμό όταν περνούσε από μπροστά τους, αλλά αδιαφορούσε και γι' αυτούς. Ο καθρέφτης της κάθε πρωί τής έλεγε πόσο όμορφη είχε γίνει, αλλά η Ειρήνη ένιωθε ότι για κείνη δεν είχε έρθει ακόμα η μεγάλη ώρα που θα χάριζε την καρδιά της. Το μόνο που την ενδιέφερε ήταν να σπουδάσει και, για να το κατορθώσει, έπρεπε πρώτα να πείσει τον πατέρα της να πάει στο λύκειο.

Περίμενε υπομονετικά να τον πετύχει ήρεμο και, κυρίως, όχι πιωμένο. Τελευταία, έστω και μ' ένα ποτήρι γινόταν ευερέθιστος. Ο Ιούνιος τελειώνει πια, οι νύχτες είχαν αρχίσει να γίνονται γλυκές και μία από αυτές ο Μηνάς άρχισε να φύγει για το καφενείο. Τότε ήταν που η Ειρήνη άρπαξε την ευκαιρία, χωρίς να έχει προετοιμάσει ούτε τη μητέρα της ούτε τη γιαγιά της.

«Πατέρα, θέλω να σου μιλήσω», άρχισε ήρεμα.

Η Βάγια και η Μαργαρίτα δαγκώθηκαν. Κατάλαβαν αμέσως ποιο θέμα θα ξεκινούσε η Ειρήνη και ετοιμάστηκαν για τη μεγάλη μάχη που ήξεραν ότι θα ακολουθούσε.

«Για τι πράμα θες να μου πεις;» ρώτησε εκείνος και στράφηκε να την κοιτάξει.

Δεν ήταν η πρώτη φορά, αλλά κάθε μέρα διαπίστωνε πως η κόρη του είχε γίνει σκέτο στολίδι. Με τέτοια ομορφιά, έπρεπε να της εξασφαλίσει καλό γαμπρό και φυσικά πλούσιο. Έτσι θα έλυνε μια για πάντα το οικονομικό τους πρόβλημα. Τι αξία είχε μια όμορφη κόρη, αν δεν έπαιρνε τον πιο πλούσιο; Τα μάτια του όμως έγιναν δυο σχισμές σαν άκουσε τα λόγια της Ειρήνης.

«Πατέρα, τέλειωσα το γυμνάσιο και, αν πρόσεξες, με πολύ καλούς βαθμούς. Θέλω να συνεχίσω όμως...»

«Να συνεχίσεις; Τι να συνεχίσεις, δηλαδή;»

Το ύφος του την έκανε να ξεροκαταπιεί, αλλά δε δειλίασε. «Θέλω να πάω και στο λύκειο, πατέρα...»

Η γροθιά του προσγειώθηκε με δύναμη και πάλι στο τραπέζι. «Να με πάρει ο διάολος έτσι και σε αφήσω!» φώναξε ο Μηνάς. «Βγάλε από το μυαλό σου αυτές τις σαχλαμάρες! Όσα έμαθες σου φτάνουν και σου περισσεύουν για να παντρευτείς και να κοιτάξεις το σπίτι σου, τα χωράφια και τα ζώα σου!»

«Μα, πατέρα, δε θέλω να παντρευτώ... Δασκάλα θέλω να γίνω... και να γυρίσω στον τόπο μου να μάθω και άλλα παιδιά γράμματα».

Ο Μηνάς πετάχτηκε έξαλλος πάνω και την πλησίασε με απειλητικές διαθέσεις. Η Ειρήνη όμως ούτε καν σάλεψε. Κάρφωσε τα μάτια της στα δικά του, χωρίς να αντιλαμβάνεται πόσο ίδια με τη γιαγιά της ήταν εκείνη τη στιγμή. Για πολύ λίγο ο Μηνάς τα έχασε με το θάρρος και το θράσος της κόρης του, αλλά ήταν αποφασισμένος να μην επιτρέψει στον εαυτό του να υποχωρήσει. Δε θα τον έκαναν ό,τι ήθελαν ένα τσούρμο θηλυκά.

«Τρελάθηκες, μωρή, που θα σ' αφήσω να γίνεις δασκάλα, σαν καμιά γεροντοκόρη με κότσο τα μαλλιά και γυαλιά στα μάτια;

Δε μου τα λες καλά! Ποιος σου φούσκωσε τα μυαλά και μου θες σπουδές και φούμαρα; Σπίτι θα κάτσεις να βοηθήσεις τη μάνα σου, και όταν έρθει η ώρα και ο κατάλληλος, θα πας στο σπιτικό σου! Κατάλαβες;»

«Μα, πατέρα, δε θέλω να παντρευτώ, ούτε να καθίσω στο σπίτι!»

Ο Μηνάς έκανε ένα βήμα ακόμη προς την κόρη του, το χέρι του σηκώθηκε, αλλά, όταν προσγειώθηκε, διαπίστωσε με φρίκη ότι το χαστούκι είχε πέσει στο μάγουλο της μητέρας του. Η Βάγια με εξαιρετική σβελτάδα είχε μπει ανάμεσα στο γιο και στην εγγονή της. Όλα έγιναν αστραπιαία. Η ηλικιωμένη γυναίκα παραπάτησε από το χτύπημα και βρέθηκε πεσμένη στο πάτωμα. Το πρόσωπο του γιου της είχε παραμορφωθεί από τη φρίκη για την αποτρόπαια πράξη του, έστω κι αν είχε γίνει κατά λάθος. Έσκυψε πάνω της, μαζί με την Ειρήνη που έκλαιγε και τη Μαργαρίτα.

«Μάνα;» πρόσφερε μόνο, ενώ το πρόσωπό του ήταν κατακόκκινο.

Η Βάγια τούς παραμέρισε όλους και σηκώθηκε μόνη της όρθια. Κάρφωσε το γιο της στα μάτια την ίδια στιγμή που εκείνος ένιωθε το έδαφος να φεύγει κάτω από τα πόδια του. «Λοιπόν, γιε μου, κάποτε σε καταράστηκα γιατί χτύπησες τη γυναίκα σου. Σήμερα δε χρειάζεται. Ο Θεός θα σου το πληρώσει που χτύπησες την ίδια σου τη μάνα... και, να ξέρεις, Εκείνος χτυπάει πιο δυνατά!»

«Μα δεν το ήθελα, μάνα! Συγχώρα με!»

Η Μαργαρίτα και η Ειρήνη τα έχασαν με το θέαμα. Ο Μηνάς σωριάστηκε γονατιστός στα πόδια της μητέρας του, έπιασε τα χέρια της και άρχισε να τα φιλάει.

«Συγχώρα με, μάνα μου», έλεγε και ξανάλεγε. «Δεν το ήθελα, σ' το ορκίζομαι! Δεν πρόλαβα να σταματήσω κι εσύ μπήκες στη μέση...»

«Μπήκα στη μέση για να σώσω το κορίτσι μας, που θα τη χτυπούσεσ άδικα! Τι σου ζήτησε το παιδί και της όρμησες, μου λες;

Η Ειρήνη πάντα πίστευε αυτό που έλεγε η γιαγιά της: «Το ουράνιο τόξο είναι η σκάλα που χρησιμοποιούν οι ψυχές για να φτάσουν στον ουρανό...» Έτρεχαν μαζί και αναζητούσαν την άκρη του, μικρό κορίτσι εκείνη στο χωριό της κοντά στα σύνορα. Όνειρό της να γίνει δασκάλα, αλλά η μοίρα είχε άλλα γραμμένα. Για να αποφύγει ένα γάμο που της κανονίζει ο πατέρας της, η Ειρήνη θα βρεθεί στην Αθήνα, και δίπλα στη θεία της, τη μεγάλη τραγουδίστρια Βένια, θα γνωρίσει τη λάμψη της σόουμπιζ... αλλά και το σκοτάδι της. Ο έρωτάς της με τον Μάξιμο θα γίνει βορά στα θηρία των μέσων μαζικής ενημέρωσης κι εκείνη θα τραβήξει πάνω της όλα τα πυρά- και όχι μόνο τα τηλεοπτικά... Ίσως ήρθε η στιγμή να τα αφήσει όλα πίσω. Αξίζει όμως μια ζωή χωρίς χειροκρότημα;

*Νικητές και ηττημένοι επαναπροσδιορίζουν στόχους
και επιθυμίες σ' ένα παιχνίδι ζωής, αγάπης και θανάτου.*

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
www.psichogios.gr

ISBN: 978-618-01-2486-6

9 786180 124866

ΚΩΔ. ΜΗΧ. ΣΗΜ. 21351

Ε Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ' Ε Π Α Φ Η